

Tarkastuslautakunnan arviointimuistio

VALTUUSTOALOITTEET ALUEVALTUU- TETTUJEN VAIKUTTAMISKEINOINA

Tarkastuslautakunta
7.10.2026 § 118

Sisällys

Tiivistelmä	3
1 Johdanto.....	4
2 Arvioinnin tavoite ja laajuus.....	5
2.1 Valtuustoaloite.....	5
2.2 Valtuustoaloitteista tehdyt aikaisemmat selvitykset	6
2.3 Arviointikysymykset ja kriteerit.....	7
2.4 Arvioinnin aineisto ja menetelmät	7
3 Havainnot	9
4 Johtopäätökset	14
5 Tarkastuslautakunnan suositukset	16

Tiivistelmä

Arvioinnissa tarkasteltiin Pohteen valtuustoaloitteita ja niiden vastauksia vuodelta 2025. Tavoitteena oli selvittää muun muassa valtuustoaloitteiden aiheita, käsittelyaikoja ja jatkotoimenpiteisiin johtaneiden aloitteiden osuutta.

Hyvinvointialueen ylintä päätösvaltaa käyttää aluevaltuusto, jonka jäsenet ja varajäsenet valitaan aluevaaleilla. Pohteella on 79 aluevaltuutettua. Aluevaltuutettujen yhtenä vaikutusmahdollisuutena on aloiteoikeus. Aloiteoikeuden myötä valtuutetut voivat esittää aloitteita hyvinvointialueen toimintaa ja hallintoa koskevissa asioissa. Tämä mahdollistaa demokraattisen keskustelun ulottamisen myös toimeenpanovallan ja viranhaltijoiden päätösvallan piiriin kuuluviin asioihin.

Hyvinvointialuelain (611/2021) 30 § säättää hyvinvointialueen jäsenen aloiteoikeudesta. Hyvinvointialueen valtuutetun oikeudesta tehdä valtuustoaloite annetaan määräykset hallintosäännössä. Hallintosäännössä on tarkemmat määräykset aloitteiden tekemisestä ja niiden käsittelystä.

Arvioinnin aineistona oli vuosien 2023–2025 valtuustoaloitteet ja vuoden 2025 aloitteisiin annetut vastaukset. Arviointi kohdennettiin erityisesti vuoden 2025 valtuustoaloitteisiin ja niiden vastauksiin, koska näiden käsittelyprosessi oli kokonaisuudessaan valmistunut.

Havaintojen yhteenvetona voidaan todeta, että valtuustoaloitteet tukivat strategisten tavoitteiden toteutumista pääosin, mutta joukossa oli myös aloitteita, jotka olisivat vaikeuttaneet talouden tasapainottamista tai olivat muutoin kansallisen ohjauksen tai hyvinvointialueen toimielimissä tehtyjen päätösten vastaisia. Lisäksi havaintona oli se, että valtuustoaloitteiden vaikuttavuus oli heikko. Vaikuttavuutta parantaisi se, että aloitteiden taustat tarkistettaisiin asiasta vastaavilta viranhaltijoilta ennen aloitteen tekemistä. Tällöin iso osa aloitteista ja niistä koituva työ vähenisi, ja jäljelle jääneet aloitteet johtaisivat useammin toimenpiteisiin. Arvioinnin tulos viittaa siihen, että aloitteen laatimisen prosessia olisi tarkoituksenmukaista tarkentaa. Lisäksi aloitteiden ja niiden vastausten kerääminen omalle verkkosivulle parantaisi hyvään hallintoon kuuluvaa avoimuutta ja julkisuusperiaatteen toteutumista.

Arvioinnin havaintojen ja johtopäätösten perusteella tarkastuslautakunta antaa kaksi suositusta toiminnan tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden parantamiseksi.

1 Johdanto

Arvioinnissa tarkasteltiin Pohteen valtuustoaloitteita ja niiden vastauksia vuodelta 2025. Tavoitteena oli selvittää muun muassa valtuustoaloitteiden aiheita, käsittelyaikoja ja jatkotoimenpiteisiin johtaneiden aloitteiden osuutta.

Demokraattisen yhteiskunnan perustana ovat osallistuminen ja vaikutusmahdollisuudet. Hyvinvointialueilla edustuksellinen demokratia perustuu asukkaiden käyttämään äänivaltaan, kun he valitsevat edustajansa hyvinvointialueiden aluevaltuustoihin ja antavat heille päätöksentekovallan. Vastaavasti osallistuva demokratia perustuu kansalaisten mahdollisuuteen osallistua päätöksentekoon myös äänestysten välisenä aikana muun muassa hyvinvointialoitteiden ja kuulemisten muodossa sekä vuorovaikutuksessa valtuutettujen kanssa. Edustuksellinen ja osallistuva demokratia toteutuu myös käytännössä, kun vaaleilla valitut valtuutetut tekevät valtuustoaloitteita hyvinvointialueen toimintaa koskevista asioista. Valtuustoaloite toimii osaltaan siltana asukkaiden ja päättäjien välillä, kun valtuutettu tekee aloitteen hyvinvointialueen asukkaille merkityksellisistä asioista.

Arvioinnin tavoitteet on johdettu Pohteen strategiasta 2023–2030. Strategian painopisteessä *”Rohkeasti uutta”* on toimenpide *”Vaikutamme kaikilla tasoilla hyvinvointialueen mahdollisuuksiin selviytyä perustehtävästään ja kehittyä”*. Lisäksi strategian palvelulupaus sisältää kirjauksen *”Turvaamme laadukkaat palvelut huolehtimalla hyvinvointialueen tasapainoisesta taloudesta”*. Arvioinnissa huomioitiin myös Pohteen hallintosäännön määräykset (136 §) valtuutettujen aloitteista.

Lisäksi hyvinvointialuelain 74 § säättää, että luottamushenkilön tulee edistää hyvinvointialueen ja sen asukkaiden etua sekä toimia luottamustehtävässään arvokkaasti tehtävän edellyttämällä tavalla.

Arviointimuistion laatimiseen ovat osallistuneet arviointipäällikkö Marjo Kiviniemi ja tarkastusjohtaja Tarja Lempeä.

2 Arvioinnin tavoite ja laajuus

Arvioinnissa tarkasteltiin Pohteen valtuustoaloitteita ja niiden vastauksia vuodelta 2025. Tavoitteena oli selvittää muun muassa valtuustoaloitteiden aiheita, käsittelyaikoja ja jatkotoimenpiteisiin johtaneiden aloitteiden osuutta.

Hyvinvointialueuudistus oli merkittävä muutos myös demokratialle. Uudistus loi uuden hallinnon tason, aluevaltuuston, johon päättäjät valitaan suoralla kansanvaalilla edustaen alueen asukkaita. Edustuksellisen demokratian toteutumisen näkökulmasta keskeistä on asukkaiden aktiivisuus vaaleissa sekä vaaleilla valittujen aluevaltuutettujen aktiivisuus.¹

Ylintä päätösvaltaa hyvinvointialueella käyttävät luottamushenkilöt aluevaltuustossa, jossa yhtenä vaikutusmahdollisuutena heillä on aloiteoikeus. Aloiteoikeuden myötä valtuutetut voivat esittää aloitteita hyvinvointialueen toimintaa ja hallintoa koskevissa asioissa². Tämä mahdollistaa demokraattisen keskustelun ulottamisen myös toimeenpanovallan ja viranhaltijoiden päätösvallan piiriin kuuluiin asioihin.³

2.1 Valtuustoaloite

Hyvinvointialuelain (611/2021) 30 § säätelee hyvinvointialueen jäsenen aloiteoikeudesta. Hyvinvointialueen jäsen voi tehdä aloitteen hyvinvointialueen toiminnasta ja palveluista. Hyvinvointialueen jäsen tekee aloitteen Hyvinvointialuealoite.fi -palvelussa.⁴

Hyvinvointialueen valtuutetun aloitteista annetaan määräykset hallintosäännössä. Hallintosäännössä on tarkemmat määräykset aloitteiden tekemisestä ja niiden käsittelystä. (HE 241/2020 vp)

Pohteen hallintosäännön 136 §:n mukaan kokouskutsussa mainittujen asioiden käsittelyn jälkeen valtuustoryhmällä ja kokouksessa läsnä olevalla valtuutetulla on oikeus tehdä kirjallisia aloitteita hyvinvointialueen toimintaa ja hallintoa koskevissa asioissa. Aloite annetaan kokouksessa puheenjohtajalle kirjallisesti tai sähköisesti. Sähköisessä kokouksessa aloite lähetetään sähköisesti kokouksen puheenjohtajan ilmoittamalla tavalla.

Aloite on, sitä enempää käsittelemättä, lähetettävä aluehallituksen valmisteltavaksi. Aluevaltuusto voi päättää, että aloitteessa tarkoitetun asian valmistelusta käydään lähetekeskustelu. (Hallintosääntö 136 §)

Aluehallituksen on vuosittain joulukuun loppuun mennessä esitettävä aluevaltuustolle luettelo valtuutettujen tekemistä ja aluehallitukselle lähetetyistä aloitteista, joita aluevaltuusto ei edellisen

¹ Sorsa & Haveri, 2026. Hyvinvointialueuudistuksen vaikutukset demokratiaan. Hallinnon tutkimus, Katsauksia, 1/2026.

² Pohteen hallintosääntö

³ Valtioneuvoston julkaisuja 2025:109. [Hyvinvointialueuudistuksen väliarviointi](#)

⁴ Oikeusministeriön tuottama verkkopalvelu <https://hyvinvointialuealoite.fi/ohjeet/hyvinvointialuealoite> (25.9.2026)

vuoden loppuun mennessä ole lopullisesti käsitelty. Samalla on ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin niiden johdosta on ryhdytty. Aluevaltuusto voi todeta, mitkä aloitteista on käsitelty loppuun. (Hallintosääntö 136 §)

2.2 Valtuustoaloitteista tehtyt aikaisemmat selvitykset

Valtioneuvoston julkaisussa "Hyvinvointialueuudistuksen väliarviointi" oli tehty aluevaltuustojen valtuustoaloitteiden analyysi. Siinä tarkasteltiin kaikkien hyvinvointialueiden valtuustoaloitemääriä ja tehtiin tarkempi analyysi aloitteiden sisällöistä.⁵

Analyysin perusteella selkeä enemmistö aloitteista käsitteli viranhaltijoiden päätösvaltaan kuuluvia asioita. Lisäksi yli neljännes aloitteista käsitteli valtuuston päätösvallassa olevia asioita. Yli puolet valtuustoaloitteista koski laaja-alaisesti hyvinvointialueen toimintaa koskevaa asiakokonaisuutta, erityisesti palvelujen rakennetta ja saatavuutta. Lisäksi merkittävä osa aloitteista käsitteli alueiden järjestämisvastuun piiriin kuulumattomia asioita. Tämän perusteella demokraattinen keskustelu oli ollut varsin laaja-alaista suhteessa toimivaltaan. Analyysissa pohdittiin, että aloitteiden laajuuden yhtenä syynä saattoi olla heikko ymmärrys alueiden toimivallan ja järjestämisvastuun rajoista. Aloitteiden ulottuminen toimivallan rajojen ulkopuolelle nähtiin osoituksena demokratian heikosta autenttisuudesta eli päätöksenteon laadun heikkoudesta (kyvykkyys, konkreettisuus ja harkinta).⁶

Analyysi myös osoitti, että yli kolme neljästä loppuun käsitellystä aloitteesta ei ollut johtanut minikäänlaisiin jatkotoimenpiteisiin. Syinä jatkotoimenpiteiden puuttumiselle olivat: jatkotoimenpiteet eivät olleet tarkoituksenmukaisia (34,5 % aloitteista), ei resursseja toimintaan (22 %), ehdotettua toimintaa tehdään tai se toteutuu jo (44,2 %), ehdotettua toimintaa valmistellaan tai kehitetään jo (29,5 %) ja ehdotettu toiminta ei ole hyvinvointialueen päätösvallassa (15,4 %).⁴

Kuntaliitto on selvittänyt kunnissa tehtyjä valtuustoaloitteita. Keskimäärin 46 % jätetyistä valtuustoaloitteista arvioitiin johtaneen konkreettisiin toimenpiteisiin.⁷

Valtuustoaloitteita on arvioitu muutamissa arviointikertomuksissa. Lapin (Lapha) ja Pirkanmaan hyvinvointialueen (Pirha) arviointikertomuksissa vuonna 2025 tarkasteltiin valtuustoaloitteita. Laphassa vuonna 2025 vastausaika aloitteeseen oli 1–11 kk. Vastaavasti Pirhassa vastausaika oli 8,2 kk. Lisäksi Pirhassa päätösvalmisteluyksikkö oli laskenut valtuustoaloitteiden kustannukset. Yksittäisen valtuustoaloitteen viranhaltijavalmistelun keskimääräiseksi hinnaksi arvioitiin noin 1 900 euroa. Kokonaiskustannus nousi noin 3 900 euroon, kun mukaan laskettiin toimielinkäsittelyn kustannukset. Täten yhden valtuustoaloitteen käsittelyhintaa oli 3 867 euroa (valiokuntakäsittelyn kanssa 3 916 euroa).

Kaupungeista ja kunnista esimerkkeinä on Rauman ja Oulun seudulla lakeuden kuntien käsittelyajat. Rauman tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa vuodelta 2024 todettiin, että aloitteiden

⁵ Valtioneuvoston julkaisu 2025:109. [Hyvinvointialueuudistuksen väliarviointi](#)

⁶ Valtioneuvoston julkaisu 2025:109. [Hyvinvointialueuudistuksen väliarviointi](#)

⁷ Kuntaliitto, 2018. [Tietoja kuntalais- ja valtuustoaloitteista.](#)

käsittelyssä on hitautta, pisimmillään 10 vuotta. Pitkät käsittelyajat olivat ongelmana myös lakeuden kunnissa, joissa käsittelyajat olivat jopa vuosia. Viivästyksiä selittivät laajat selvitystarpeet sekä vi-
ranhaltijoiden kiire.⁸

2.3 Arviointikysymykset ja kriteerit

Arvioinnissa tarkasteltiin Pohteen valtuustoaloitteita vuodelta 2025. Tavoitteena oli selvittää muun muassa valtuustoaloitteiden aiheita, käsittelyaikoja ja jatkotoimenpiteisiin johtaneiden aloitteiden osuutta.

Arvioinnin tavoitteet on johdettu Pohteen strategiasta 2023–2030. Strategian painopisteessä *”Rohkeasti uutta”* on toimenpide *”Vaikutamme kaikilla tasoilla hyvinvointialueen mahdollisuuksiin selviytyä perustehtävästään ja kehittyä”*. Lisäksi strategian palvelulupaus sisältää kirjauksen *”Turvaamme laadukkaat palvelut huolehtimalla hyvinvointialueen tasapainoisesta taloudesta”*. Arvioinnissa huomioitiin myös Pohteen hallintosäännön määräykset (136 §) valtuutettujen aloitteista.

Lisäksi hyvinvointialuelain 74 § säättää, että luottamushenkilön tulee edistää hyvinvointialueen ja sen asukkaiden etua sekä toimia luottamustehtävässään arvokkaasti tehtävän edellyttämällä tavalla.

Pääkysymys oli: Minkä verran ja mistä aiheista aloitteita tehdään, ja kuinka moni aloite johtaa toimenpiteisiin?

Arvioinnin kriteereinä olivat:

- Laki hyvinvointialueesta (611/2021)
- Pohteen strategia 2023–2030
- Pohteen hallintosääntö (vuodelta 2025)

2.4 Arvioinnin aineisto ja menetelmät

Aineistona oli vuosien 2023–2025 valtuustoaloitteet ja vuonna 2025 tehtyjen aloitteiden vastaukset. Arviointi kohdennettiin erityisesti vuoden 2025 valtuustoaloitteisiin ja niiden vastauksiin, koska näiden käsittelyprosessi oli valmis ja tuorein kokonaisuus.

Vuoden 2025 valtuustoaloitteiden ja niiden käsittelyn tarkastelussa on huomioitu vuonna 2025 voimassa ollut hallintosääntö. Pykälään 136 § valtuutettujen aloiteoikeudesta ei ole tehty muutoksia vuonna 2026 (tilanne 10/2026).

Valtuustoaloitteiden aiheet luokiteltiin neljään ryhmään niiden aiheiden perusteella. Osassa aloitteista oli useampia kohteita, jolloin aiheet on luokiteltu useampaan luokkaan.

1. Palvelut: palveluiden järjestämistä ja palveluja koskevat aloitteet.

⁸ Rantalakeus, 13.5.2026. [Valtuustoaloite voi odottaa vastausta kuukausia, jopa vuosia – lakeuden kunnissa käsittelyajoissa on isoja eroja.](#)

2. Talous: hyvinvointialueen talouteen suoraan vaikuttavat aloitteet, kuten asiakasmaksut ja talouden tasapainottaminen.
3. Henkilöstö: henkilöstöä koskevat aloitteet.
4. Hallinto: hallintoa ja päätöksentekoa koskevat aloitteet.

Toimivaltaluokkia tuli yhteensä seitsemän. Toimivaltaisen tahon luokitteluun vaikutti aloitteiden aihe, aloitteeseen vastannut viranhaltijataho ja hallintosääntö. Toimivallan arviointi ei ollut yksiselitteistä, koska esimerkiksi viranhaltija saattoi laatia vastauksen, mutta aloitteen toimenpiteen toteutuminen olisi vaatinut toimielimen päätöksen.

1. Aluevaltuusto: aluevaltuuston toimivaltaan kuuluvat asiat.
2. Aluehallitus: aluehallituksen toimivaltaan kuuluvat asiat.
3. Hallinto: hallintoon ja tukipalveluihin kuuluvat asiat.
4. Tuotanto: palveluiden toteuttamiseen liittyvät, toimialueiden vastuulle kuuluvat asiat.
5. Lautakunta: tulevaisuuslautakunnan päätösvallassa olevat asiat.
6. Professio: kaikki yksittäisten ammattilaisten harkintavallassa olevat asiat, kuten hoidosta tai palvelusta päättäminen sekä professiojohtajien antamat vastaukset.
7. Muu toimija: muiden tahojen kuin hyvinvointialueen vastuulle kuuluvat asiat.

Strategian mukaisuudessa on huomioitu strategian linjausten lisäksi se, että Pohde noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ja keskeisten ohjaavien viranomaisen ohjeistuksia. Lisäksi strategian mukaisuudessa on huomioitu, onko aloite sosiaali- ja terveystalouden järjestämissuunnitelman ja pelastustoimen palvelutasopäätöksen sekä muiden strategiaa täydentävien ohjelmien sekä suunnitelmien mukainen. Edellisten lisäksi strategian mukaisuudeksi on katsottu se, että aiheesta on Pohde päätävien toimielinten päätös. Oletuksena on se, että aluevaltuutettu on sitoutunut strategiaan ja eri toimielimissä tehtyihin päätöksiin sekä tukee näiden toteutumista toiminnallaan.

Valtuustoaloitteen kustannuksia arvioitaessa on huomioitu ehdotuksen aiheuttamat kustannukset, jotka ehdotuksen käynnistäminen aiheuttaa. Arvioinnissa ei ole pystytty huomioimaan sitä, että panostamalla johonkin uuteen toimintamalliin tai lisäämällä jotakin resurssia, saadaan mahdollisesti myöhemmin säästöä.

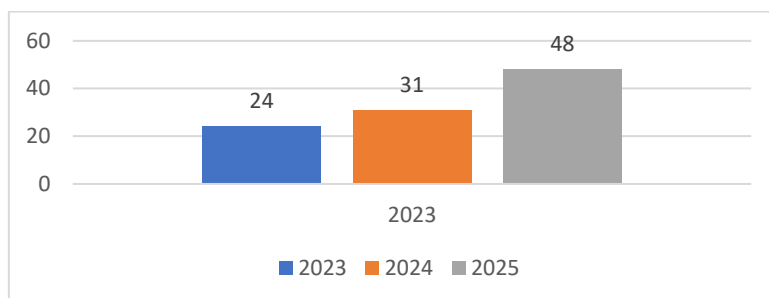
Aloitteen vaikutuksia on arvioitu aloitteeseen laaditun vastauksen perusteella. Arviointia on tehty siitä, onko vastauksessa todettu, että ehdotus viedään toteutukseen. Mikäli aloite ei johtanut toimenpiteisiin, vastauksen perusteella arvioitiin:

1. oliko toimenpide ei tarkoituksenmukainen,
2. toimintaa jo toteutettiin,
3. asia oli jo valmistelussa,
4. toimenpiteen mahdollisuutta päätettiin selvittää,
5. toteuttamiseen ei ollut resursseja, tai
6. toimenpide ei kuulu hyvinvointialueen päätösvaltaan, vaan esimerkiksi kunnalle.

Arviointi tehtiin elo-lokakuussa 2026.

3 Havainnot

Valtuustoaloitteiden määrä on ollut kasvusuuntainen (kuva 1). Vuonna 2025 aloitteita tehtiin yhteensä 48. Vuosi 2025 oli vaalivuosi. Vaalivuoden tarkempi tarkastelu osoitti, että ennen aluevaaleja (13.4.2025) tehtiin 12 valtuustoaloitetta (25 % tehdyistä aloitteista). Suurin osa valtuustoaloitteista (n=31, 65 %) tehtiin uuden aluevaltuuston toimikauden alettua 1.6.2025 jälkeen.

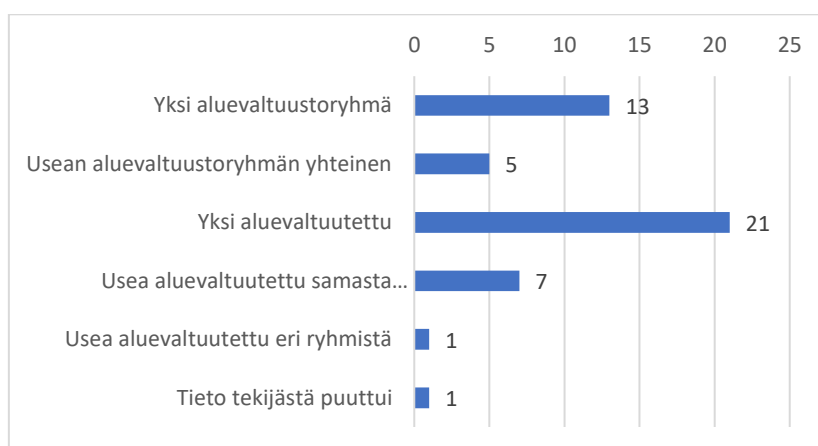

Kuva 1. Valtuustoaloitteiden määrät vuosina 2023–2025.

Vuonna 2025 valtuustoaloitteita jätettiin jokaisessa aluevaltuuston kokouksessa. Helmikuun kokouksessa 12 kpl, toukokuussa 5 kpl, kesäkuussa 7 kpl, syyskuussa 11 kpl, marraskuussa 11 kpl ja joulukuussa 2 kpl.⁹

Puolet aloitteista oli tehty ”Valtuutetun valtuustoaloite”-lomakkeelle ja puolet oli tehty vapaamuotoisesti asiakirjaan tai lähetettiin sähköpostiviestinä.

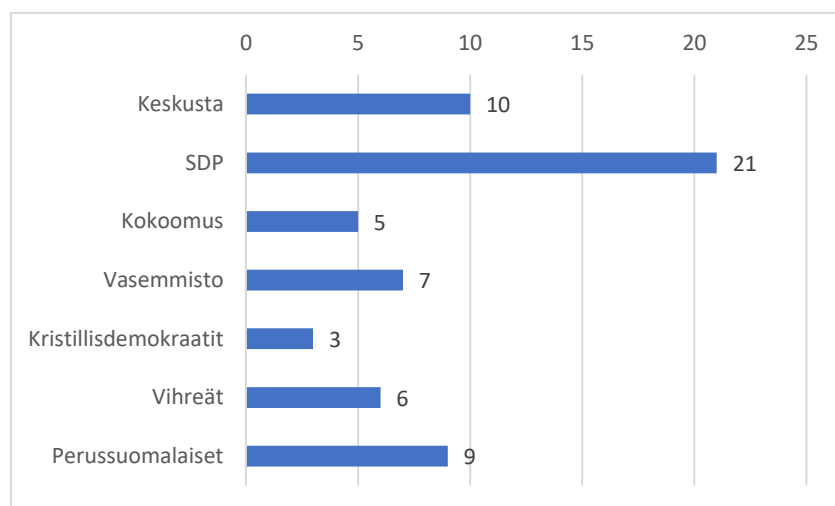
Aloitteiden tekijät: Valtuustoaloitteiden tekijänä oli suurimmassa osassa aloitteita yksi aluevaltuutettu (n=21, 44 %). Toiseksi yleisintä oli tehdä aloite oman puolueen aluevaltuustoryhmässä (n=13, 27 %). (kuva 2). Yhdestä aloitteesta puuttui tekijä. Osasta puuttui aluevaltuutetun valtuustoryhmä.

Kuva 2. Valtuustoaloitteiden tekijät vuonna 2025. (lkm.)

⁹ Pohteen aluevaltuuston kokouspäivät vuonna 2025: 17.2.2025, 26.5.2025, 2.6.2025, 15.9.2025, 10.11.2025 ja 15.12.2025.

Kuvassa 3 on kuvattu, kuinka monessa valtuustoaloitteessa eri valtuustoryhmät olivat mukana. Puolueista SDP oli mukana noin kolmasosassa valtuustoaloitteista (n=21, 34 %). Toiseksi aktiivisin oli keskustan valtuustoryhmä (n=10, 16 %).

Kuva 3. Valtuustoaloitteiden allekirjoittaneiden valtuustoryhmätausta vuonna 2025.

Aloitteiden tarkastelu: Valtuustoaloitteiden aiheiden tarkastelussa on huomioitava se, että osa aloitteista kuului useampaan tarkasteltavaan luokkaan, joten aiheiden kokonaismäärä on isompi kuin vuoden 2025 aloitteiden määrä.

Aloitteet luokiteltiin neljään luokkaan: palvelut, talous, henkilöstö ja hallinto. Suurin osa aloitteista liittyi palveluihin tai niiden järjestämiseen (35 kpl). Taloutta käsitteli 5 aloitetta ja henkilöstöä 10 aloitetta. Lisäksi hallintoa käsitteli kaksi aloitetta. Taulukossa 1 on aloitteiden luokat ja niitä koskevat pääasialliset aiheet. Osa aloitteista käsitteli samaa aihetta, josta oli jo aikaisemmin tehty aloite.

Taulukko 1. Vuoden 2025 valtuustoaloitteiden luokittelu ja pääasialliset aloitteiden aiheet.

Aiheen luokka	Pääasiallinen aihe
Palvelut	
	Hoitoon ja palveluun pääsy
	Ensihoidon vasteajat
	Digipalvelut
	Päihdehoito
	Hoidon tai palvelujen kehittäminen
	Syöpäseulonnat
	Rokotukset
	Palvelukriteerit
	Palvelun laatu

	Vuodeosastojen sijainti
	Palvelujen riittävyys
Talous	
	Asiakasmaksut
	Talouden tasapainottaminen
Henkilöstö	
	Henkilöstön saatavuuden parantaminen
	Rekrytointi
	Henkilöstön osallistaminen
	Tytti-työvuorosuunnittelu
	Työturvallisuus
	Perehdytys
Hallinto	
	Tukipalvelut
	Hallintosääntö

Aloitteista 77 % (n=37) oli **strategian mukaisia**. Loput 23 % (n=11) aloitteiden aiheista koskivat aiheita, joista oli jo linjattu esimerkiksi aluevaltuustossa tai tulevaisuuslautakunnassa ja viranhaltijat noudattivat näitä päätöksiä. Lisäksi joukossa oli aloitteita, joiden ehdotus ei ollut yhdenmukainen THL:n antamien ohjeistusten kanssa, esimerkiksi ehdotus poikkesi kansallisesta rokotusohjelmasta tai valtioneuvoston asetuksesta seulonnoista (339/2011).

Aloitteista katsottiin, **kenen toimivaltaan** aloitteen aihe kuului. Samassa aloitteessa saattoi olla useamman tahon toimivaltaan kuuluvia asioita, joten eri toimivalloille jakautuvia aiheita (n=76) oli enemmän kuin aloitteita (n=48). Toimivallan arviointi ei ollut yksiselitteistä, ja sitä tehtiin osin vastaajatahon, mutta myös hallintosäännön avulla. Usea aihe oli sellainen, jossa ammattilaiset pystyivät antamaan vastauksen aloitteeseen, mutta toimenpiteisiin edetessään se olisi vaatinut asian viemistä päätöksentekoon ja toimivalta olisi ollut toisaalla kuin aloitteeseen vastanneella viranhaltijalla, muun muassa kustannusten takia.

Suurin osa aloitteiden toimenpiteistä kuului tuotannon vastuulle (51 %). Toiseksi eniten toimivalta kuului hallinnolle, jossa oli useita tukipalveluja koskevia toimenpiteitä (16 %). Muutamassa aloitteessa oli toimenpiteitä, jotka kuuluivat yliopistolle, kunnille tai THL:lle (Taulukko 2).

Toimija	Määrä	Osuus (%)
Aluevaltuusto	5	6,6
Aluehallitus	6	7,9
Hallinto	12	15,8
Tuotanto	39	51,3
Professio	6	7,9
Lautakunta	5	6,6
Muu toimija	3	3,9

Taulukko 2. Valtuustoaloitteissa esitettyjen toimenpiteiden toimivaltaiset tahot.

Aloitteista 24 oli selkeästi sellaisia, että ne olisivat todennäköisesti aiheuttaneet **kustannuksia** Pohdeelle. Muutamissa aloitteissa lisäkustannus olisi ollut miljoonia euroja. Aloitteen aiheuttamia kustannusvaikutuksia oli pohdittu neljässä aloitteessa. Yhdessäkään aloitteessa ei ollut pohdintaa, miten aloitteessa ehdotettu toiminta rahoitetaan.

Aloitteisiin annetut vastaukset: Valtuustoaloitteiden vastaukset palautuivat aluevaltuuston käsittelyyn keskimäärin 157 päivässä (noin 5 kk). Vaihteluväli oli 96–260 päivää (noin 3–9 kk). Hyvinvointialueilla tai Pohteen hallintosäännössä ei määrätä missä ajassa vastaus on hyvä antaa.

Kun vastausaikaa tarkastelee aluehallituksen käsittelyn mukaan, jonka jälkeen aluevaltuutetuilla on mahdollista katsoa vastaus aluehallituksen pöytäkirjalta, niin keskimääräinen vastausaika oli 115 päivää (noin 4 kk). Vaihteluväli oli 52–241 päivää (2–8 kk).

Vastausten laatu oli pääsääntöisesti hyvä. Vastaukset olivat perusteltuja ja vastasivat aloitteeseen. Osasta vastauksista oli vaikea päätellä, johtiko aloite toimenpiteisiin ja minkälaisiin toimenpiteisiin.

Valtuustoaloitteista kahdeksan (17 %) **johti johonkin toimenpiteeseen**. Tarkastelussa tunnistettiin jatkotoimenpiteiden puuttumiselle viisi erilaista perustetta. (Yhdessä aloitteessa saattoi olla useita toimenpide-ehdotuksia.)

- 1) Toimenpide ei ollut tarkoituksenmukainen (18 kpl),
- 2) ehdotettua toimintaa toteutettiin jo tai toimenpide oli jo valmistelussa (27 kpl),
- 3) toiminnan toteuttamismahdollisuutta selvittää (5 kpl)
- 4) ei resursseja toimintaan (4 kpl), ja
- 5) ehdotuksen toteutus ei kuulu hyvinvointialueen päätösvaltaan (4 kpl).

Valtuustoaloitteiden tekeminen ja käsittely hyvinvointialuelain ja hallintosäännön näkökulmasta: Valtuustoaloitteita tekivät sekä yksittäiset valtuutetut että valtuustoryhmät. Hallintosäännön mukaan aloitteita saa tehdä kokouksessa läsnä oleva valtuutettu, ja ne tehdään kirjallisesti tai sähköisesti. Aloitteet lähetetään sähköisesti puheenjohtajan ilmoittamalla tavalla. Nämä vaatimukset toteutuivat.

Valtuustoaloitteet lähtivät niitä enempää käsittelemättä aluehallituksen valmisteltavaksi. Aluehallitus otti seuraavassa mahdollisessa kokouksessa valtuustoaloitteet esityslistalle ja päätti valtuustoaloitteiden jatkovalmistelusta.

Valtuustoaloitteiden vastauksia on käsitelty vuonna 2025 kahdessa aluehallituksen kokouksessa, joiden jälkeen aluehallitus on antanut ne tiedoksi aluevaltuustolle. Aluevaltuusto on merkinnyt ne loppuun käsitellyiksi. Aluehallitus on vuosittain joulukuun loppuun mennessä esittänyt aluevaltuustolle tiedot loppuun käsitellyistä ja vielä valmistelussa olevista aloitteista.

Valtuustoaloitteiden ja vastausten julkisuus: Pohteella tehdyt aloitteet ja niiden vastaukset löytyvät aluevaltuustojen ja aluehallituksen esityslistojen ja pöytäkirjojen liitteistä. Aloitteiden ja niiden vastausten löytäminen vaatii pöytäkirjojen läpikäymistä kokous kokoukselta.

4 Johtopäätökset

Arvioinnissa tarkasteltiin Pohteen valtuustoaloitteita ja niiden vastauksia vuodelta 2025. Tavoitteena oli selvittää muun muassa valtuustoaloitteiden aiheita, käsittelyaikoja ja jatkotoimenpiteisiin johtaneiden aloitteiden osuutta.

Valtuustoaloitteet olivat pääosin strategian mukaisia. Ne olivat strategian mukaisia asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden tukemisen näkökulmasta, mutta osa aloitteista olisi toteutuessaan merkittävästi hankaloittanut Pohteen jo entisestään vaikeaa taloudellista tilannetta, ollut kansallisen ohjeistuksen vastaisia tai haastanut eri toimielimissä tehdyt päätökset.

Vuoden 2025 aloitteista iso osa oli sellaisia, joiden laatimiselta ja vastaamiselta olisi välttytty, jos aluevaltuutettu olisi ollut yhteydessä asiasta vastaavaan viranhaltijaan. Aloitteista oli havaittavissa kolme luokkaa, joissa aloite olisi jäänyt tekemättä tarkistamalla taustat. 1) Aloitteissa ehdotetut toimenpiteet olivat jo toteutuksessa tai valmistelussa. 2) Aloitteet koskivat aihepiirejä, joiden osalta Pohde noudattaa THL:n ohjeistusta, kuten rokotteisiin tai seulontaan liittyen. 3) Aloitteet, joista aluevaltuusto tai tulevaisuuslautakunta on tehnyt linjauksen, ja joita viranhaltijat noudattivat. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että aloitteiden laatimiseen olisi hyvä käyttää aikaa ja kartoittaa taustat sekä nykytilanne.

Johtopäätöksenä todetaan myös, että samaa aihetta käsittelevien ja päällekkäisten aloitteiden tekemistä voisi vähentää se, että tehdyt aloitteet ja niiden vastaukset olisivat helpommin löydettävissä. Esimerkiksi Lapin¹⁰, Länsi-Uudenmaan¹¹, Itä-Uudenmaan¹² sekä Vantaan ja Keravan¹³ hyvinvointialueilla aloitteet sekä niiden vastaukset on kerätty omalle verkkosivulle. Vastaavan verkkosivun luominen Pohteelle helpottaisi tehtyjen aloitteiden sekä niihin laadittujen vastausten seuranta ja löytymistä sekä parantaisi hyvään hallintoon kuuluvaa avoimuutta ja julkisuusperiaatteen toteutumista.

Aluevaltuutettujen vaikutusmahdollisuudet jäivät heikoiksi, kun tarkastellaan jatkotoimenpiteisiin johtaneiden aloitteiden osuutta (17 %). Aloitteiden vaikuttavuus paranisi, jos yllä mainitut kolme luokkaa sekä päällekkäiset aloitteet jäisivät pois. Tällöin aloitteiden vaikuttavuus olisi yli 90 %.

Aloitteissa kiinnitti huomiota se, että vaikka Pohteen talous on ollut alijäämäinen ja Pohteella on ollut menossa talouden tasapainottamistoimenpiteitä, niin hyvin harvassa aloitteessa oli huomioitu aloitteen kustannusvaikutukset. Lisäksi yhdessäkään aloitteessa ei pohdittu sitä, kuinka ehdotus rahoitetaan, vaikka toteutuessaan aloite olisi aiheuttanut Pohteelle merkittävänkin kustannuslisän. Muutamassa aloitteessa oli pohdintaa myöhemmin esiin tulevista kustannussäästöistä, mutta aloituskustannuksia ei pohdittu.

¹⁰ Lapin hyvinvointialue, [Valtuustoaloitteet](#) (28.8.2026)

¹¹ Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, [Valtuustoaloitteet ja aluehallitukselle osoitetut kysymykset](#) (28.6.2026)

¹² Itä-Uusimaan hyvinvointialue, [Valtuustoaloitteet](#) (28.8.2026)

¹³ Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, [Aluevaltuusto](#) (28.8.2026)

Vastausajat valtuustoaloitteisiin olivat useita kuukausia, jopa yli puoli vuotta. Oikeusministeriö on todennut kuntalaisaloitteiden osalta, että kuuden kuukauden käsittelyaika on pitkä. Pitkä käsittelyaika voi johtaa siihen, että aloitteessa tarkoitettu asia ei olekaan enää olosuhteiden muutosten takia ajankohtainen. Pitkät käsittelyajat voivat myös vähentää kiinnostusta aloitteiden käyttöön.¹⁴ Pohteen hallintosäännössä ei ole määritelty vastausaikaa aloitteeseen.

Viranhaltijoiden vastaukset aloitteisiin olivat pääosin hyvin perusteltuja. Osassa vastauksista olisi kaivattu selkeää tiivistystä siitä, mihin toimenpiteisiin aloitteen pohjalta ryhdytään vai ovatko nykyiset toimenpiteet tilanteeseen riittävät.

Tuoreen väitöskirjan mukaan viranhaltijat kokevat valtuustoaloitteet turhauttavina ja ylimääräistä työtä aiheuttavina. Kokemus oli, että niitä tehtiin näkyvyyden vuoksi, vaikka asian voisi selvittää suoraan viranhaltijan kanssa. Pohteen aloitteista oli havaittavissa sama ilmiö kuin tutkimuksessa, aloitteita tehtiin paljon asioista, jotka etenivät jo operatiivisella puolella. Tutkimukseen osallistuneet viranhaltijat toivoivat, että ennen aloitteen tekemistä valtuutetut keskustelisivat asiasta vastuullisen viranhaltijan kanssa.¹⁵ Arvioinnin perusteella Pohteella olisi tarpeen keskustella aloitteen tekemisen prosessista, jotta vältettäisiin ylimääräistä työtä ja aloitteiden vaikuttavuus parantuisi.

Myös aluevaltuustossa (15.6.2026) valtuutettujen käyttämät puheenvuorot tukevat sitä, että aloitteiden tekemisen prosessia voi olla syytä tarkentaa. Valtuustossa käydyn keskustelun perusteella aloitteiden tekemisestä on tehty linjauksia poliittisten ryhmien välillä siten, että aloitteet tuotaisiin ryhmäkokouksiin ennen aluevaltuustoa, jolloin niitä voisi tukea tai tarvittaessa ”viilata kuntoon”. Tämän ei koettu täysin toteutuneen. Mikäli aloitteen tekemistä lähdetään tarkentamaan, niin on hyvä tunnistaa, että tiukka linjaus valtuustoaloitteen käsittelystä ryhmässä voi kaventaa yksittäisen aluevaltuutetun aloiteoikeutta tarpeelliseksi katsomastaan aiheesta. Riski tähän on etenkin, jos poliittinen ryhmä muokkaa tai poistaa aloitteen sisältöä siten, että valtuutettu ei koe alkuperäisen ajatuksen enää sisältävän aloitteeseen tai jos aloitteen tekeminen jopa estetään. Tämä sisältää riskin yksittäisen aluevaltuutetun demokraattisen aloiteoikeuden kaventumisesta.

Havaintojen yhteenvetona voidaan todeta, että valtuustoaloitteet tukivat strategisten tavoitteiden toteutumista pääosin, mutta joukossa oli myös aloitteita, jotka olisivat vaikeuttaneet talouden tasapainottamista tai olivat muutoin kansallisen ohjauksen tai hyvinvointialueen toimielimissä tehtyjen päätösten vastaisia. Lisäksi havaintona oli se, että valtuustoaloitteiden vaikuttavuus oli heikko. Vaikuttavuutta parantaisi se, että aloitteiden taustat tarkistettaisiin asiasta vastaavilta viranhaltijoilta ennen aloitteen tekemistä. Tällöin iso osa aloitteista ja niistä koituva työ vähenisi, ja jäljelle jääneet aloitteet johtaisivat useammin toimenpiteisiin. Arvioinnin tulos viittaa siihen, että aloitteen laatimisen prosessia olisi tarkoituksenmukaista tarkentaa. Lisäksi aloitteiden ja niiden vastausten kerääminen omalle verkkosivulle parantaisi hyvään hallintoon kuuluvaa avoimuutta ja julkisuusperiaatteen toteutumista.

¹⁴ Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2025:33. Aloite- ja kuulemisjärjestelmien kehittäminen. Arviomuistio.

¹⁵ Sipilä J. 2025. Kunnallinen byrokratia edustuksellisen demokratian palveluksessa. Turun yliopisto.
<https://www.utupub.fi/server/api/core/bitstreams/72c17463-f63d-4289-988d-be38e57fb80e/content>

5 Tarkastuslautakunnan suositukset

Arvioinnissa tehtyjen havaintojen ja johtopäätösten pohjalta tarkastuslautakunta antaa seuraavat suositukset. Tarkastuslautakunta pitää suosituksia tärkeinä toiminnan tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden parantamisen näkökulmista.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Suosituksset, jotka ovat tärkeitä toiminnan tuloksellisuuden parantamiseksi:

- Valtuustoaloitteiden laatimisen prosessia ja käytäntöjä on tarkoituksenmukaista tarkentaa sekä pohtia, voisiko vuorovaikutusta viranhaltijoiden kanssa lisätä, jotta valtuustoaloitteiden vaikuttavuus olisi parempi.
- Valtuustoaloitteille ja niiden vastauksille on tarkoituksenmukaista perustaa oma verkkosivu niiden helpomman löydettävyyden ja avoimuuden parantamiseksi. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta)